

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาปราชญ์เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 10 ท่านโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบผลการวิจัยซึ่งนำมาจากการสัมภาษณ์โดยเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาคูณลักษณะและบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรี

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อนั้นต้องอาศัยข้อมูลประวัติ รูปแบบวิธีการสื่อสารของปราชญ์แต่ละท่าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่านโดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. นายปรีชา ปิয়ারมย์

นายปรีชา ปิয়ারมย์ มีความเชี่ยวชาญด้านการตัดแต่งกิ่งมังคุดในการเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตมังคุด ปัจจุบัน อายุ 74 ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 12 หมู่ 10 ต.พลับพลา อ.เมือง จ.จันทบุรี ซึ่งบ้านของนายปรีชา ปิয়ারมย์ได้จัดตั้งเป็น ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยจุดเด่นของศูนย์เรียนรู้จะเป็นเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงคุณภาพมังคุดและการลดต้นทุนการผลิตสืบเนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลพลับพลา อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่ปลูกมังคุดร้อยละ 90 และพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมปานกลางกับการปลูกมังคุด โดยปลูกมังคุดสำหรับจำหน่าย แต่ประสบปัญหาผลผลิตมังคุดยังไม่ได้คุณภาพและต้นทุนในการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ดังนั้น ศูนย์เรียนรู้ดังกล่าว จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ในการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตมังคุดให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาดและการลดต้นทุนการผลิตมังคุด โดยมีนายปรีชา ปิয়ারมย์ เป็นเกษตรกรต้นแบบในการความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร คนในชุมชน มีการร่วมมือกันกับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ในการบูรณาการวิชาการ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ด้านการผลิตมังคุดคุณภาพและการลดต้นทุนการผลิตมังคุดซึ่งเกษตรกรในชุมชนสามารถเข้ารับ การเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรและแผนที่กำหนดสำหรับวิธีการเรียนรู้ เน้นหลักการเรียนรู้จากของจริงในฐานเรียนรู้ต่าง ๆ คือ ฐานการผลิตมังคุดคุณภาพ ประกอบด้วยเทคโนโลยีการผลิตมังคุดคุณภาพ การตัดแต่งกิ่ง/ต้นมังคุดการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน เป็นต้น

การตัดแต่งกิ่งมังคุดในแบบของนายปรีชา ปิয়ারมย์ เป็นศาสตร์และศิลป์ในการดูแลรักษามังคุดที่ได้ค้นพบ โดยเกษตรกรสามารถเลือกตัดสินใจให้เหมาะสมกับสวนมังคุดที่มีอยู่ ให้เหมาะสมกับแรงงาน งบประมาณและความเชื่อมั่นโดยหลักการตัดแต่ง มีดังนี้

1. ตัดแต่งเพื่อควบคุมความสูง ใช้เมื่อเจ้าของสวนมีความพอใจพอเพียงในความสูงของมังคุดในสวนรูปแบบเช่น

1.1 แต่งยอดไว้หมวก ความสูงเฉลี่ย 2-3 เมตร

1.2 แต่งแบบทรงเตี้ย ความสูงเฉลี่ย 2-3 เมตร

2. ตัดแต่งเพื่อควบคุมปริมาณคุณภาพ โดยใช้การตัดแต่งทรงพุ่มให้โปร่งและแสงแดดสามารถส่องผ่านได้ รวมถึงปลายกิ่งที่โน้มต่ำลงให้ตัดออก รูปแบบเช่น แต่งกิ่งให้ทรงพุ่มโปร่ง แสงแดดผ่านได้, ปลายยอดไม่ชนกัน

3. การตัดแต่งกิ่งที่เป็นโรค ฉีกหักออก กิ่งทับซ้อน ตัดดิน เป็นต้น

4. การเลี้ยวกิ่งกระโดง เป็นเทคนิคในการเพิ่มผลผลิตและความแข็งแรงของกิ่งมังคุดให้มีอายุยาวนาน

การตัดแต่งกิ่งมังคุดของนายปรีชา ปิยารมณย์ อาศัยใช้ประสบการณ์และใช้วิธีการศึกษาความรู้จากกรมวิชาการเกษตร, ศูนย์วิจัยพืชสวนพลูเป็นต้นแบบในการพัฒนาความรู้แล้วนำมาต่อยอด ค้นคว้าและทดลองทำ โดยในปีแรกที่เริ่มทำการตัดแต่งกิ่ง ผลผลิตได้ประมาณร้อยละ 60 แต่เมื่อเข้าสู่ปีที่สองมีผลผลิตเกือบร้อยละ 100 จากภูมิปัญญาที่นายปรีชาได้ค้นพบ จึงเกิดแนวคิดที่จะนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรคนอื่นๆ ที่มีความสนใจในการปลูกมังคุดและ/หรือที่มีอาชีพเดียวกัน โดยมีแนวคิดที่ว่า ถ้าเรารู้อยู่คนเดียวก็จะได้ประโยชน์อยู่คนเดียว ดังนั้น จึงควรนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับคนอื่นด้วย

จากการให้คำสัมภาษณ์การแสวงหาข้อมูลข่าวสารด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและการเปิดรับข่าวสารด้านการเกษตรของนายปรีชา ปิยารมณย์ ส่วนใหญ่จะอาศัยประสบการณ์และองค์ความรู้จากหน่วยงานราชการด้านการเกษตร มีการเชิญไปอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทดลองต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนางานด้านการเกษตร จากนั้นก็นำมาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรผู้สนใจและคนในชุมชน โดยการจัดการประชุมหรือมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านการเกษตรโดยจัดเป็นกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจทั่วไปเช่น งานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) และบริการการเกษตร เพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งภายในงานจะมีการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์เกษตร และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตรเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น กรมพัฒนาที่ดิน กรมประมง เป็นต้น ซึ่งได้รับผลตอบแทนที่ดี ซึ่งนอกจากจะได้รับความสนใจจากกลุ่มเกษตรกร คนในชุมชนแล้ว ยังมีเด็กนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ส่วนการเปิดรับสื่อ นั้น นายปรีชามีความเห็นว่าการสื่อสารกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีข้อมูลเนื้อหาด้านการเกษตรเท่าใดนักส่วนใหญ่มักจะได้ข้อมูลความรู้จากหน่วยงานด้านการส่งเสริมการเกษตรเป็นหลัก

รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและความรู้ต่าง ๆ ของนายปรีชา จะใช้วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเป็นหลักเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้ากัน (face-to-face) ซึ่งมีทั้งการสื่อสารกลุ่มเล็ก (Small Group Communication) การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication) มีการใช้ภาษาที่เป็นวัจนภาษาที่เข้าใจง่ายเนื่องจากกลุ่มผู้รับข้อมูลจะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เป็นชาวบ้าน มีการแสดงปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างคู่สื่อสารบ้างเป็นบางครั้ง ซึ่งในทัศนะของนายปรีชาแล้ว ประสิทธิภาพของการสื่อสารที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสารเป็นสิ่งที่

สำคัญ ต้องมีความรู้ความเข้าใจสารที่ต้องการส่ง มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ รวมไปถึงเข้าใจความสามารถของผู้รับสารด้วย

ภาพที่ 4.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของนายปรีชา ปิয়ারมณ

ข้อเสนอแนะของนายปรีชา เกี่ยวกับหน่วยงานด้านการเกษตร ควรมีการวิจัยที่ลงลึกมากขึ้นกว่าเดิม รวมไปถึงการจัดสรรบุคลากรที่ให้ความรู้ที่เพียงพอ และควรให้ความสำคัญกับงานด้านการเกษตรให้มากขึ้น เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านการเกษตร จึงควรควรให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ

2. นายธีระเชษฐ บำรุงรักษ์

นายธีระเชษฐ บำรุงรักษ์ ปราชญ์เกษตรที่ได้รับรางวัลเกษตรกรสำนึกรักบ้านเกิด ในปี พ.ศ. 2552 ปราชญ์เกษตรที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตลองกอง เป็นผู้คิดค้นวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ มากมาย เช่นการต่อหัวเหวี่ยงให้น้ำบนทรงพุ่มบนต้นลองกองเพื่อล้างช่อผลแก้ปัญหาราด้า เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาคุณภาพลองกองได้เป็นอย่างดี และบทบาทที่สำคัญคือการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับลองกองให้เกษตรกรต่าง ๆ มากมาย ให้ความสนใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ เดินตามแนวทางโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพาตนเองและหันมาใช้วิถีทางเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จนสามารถลดต้นทุนการผลิตได้มาก ทำให้มีรายได้เหลือมากขึ้น ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 12/2 หมู่ 2 ต.ฉันท อ.มะขาม จ.จันทบุรี โดยที่อยู่อาศัยดังกล่าวได้ใช้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในด้านการผลิตลองกองคุณภาพ ด้วยเทคนิคการจัดการน้ำสึบเนื่องจากตำบลฉันทมีพื้นที่การปลูกลองกองมากที่สุดในจังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ที่มีศักยภาพความเหมาะสมในการปลูกไม้ผลในระดับปานกลาง ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตพืชเศรษฐกิจได้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ตามเขตความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชลองกอง สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตลองกอง โดยต้นทุนการผลิตลดลงและมีรายได้เพิ่มขึ้น ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้จึงมีการ

ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุน เพิ่มคุณภาพผลผลิตลองกอง ด้วยการจัดการน้ำโดยมีนายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์ เป็นเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ดังต่อไปนี้

1. การยืดช่อดอกโดยการจัดการน้ำ
2. เทคนิคการแต่งช่อดอก
3. เทคนิคการตัดแต่งช่อผลเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต
4. เทคนิคการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้ได้คุณภาพ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในด้านการผลิตลองกองคุณภาพของนายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์ มีฐานการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วย

ฐานการเรียนรู้ 1 การเตรียมสภาพพื้นที่ก่อนการออกดอก การตัดแต่ง การใส่ปุ๋ย

ฐานการเรียนรู้ 2 เทคนิคการกระตุ้นการออกดอกลองกองโดยการจัดการน้ำ การสังเกตใบ การสังเกตการพัฒนาของตาออก

ฐานการเรียนรู้ 3 การยืดช่อโดยการจัดการน้ำ สังเกตการณ์พัฒนาของดอก ช่วงดอกบาน เทคนิคการตัดแต่งช่อดอก

ฐานการเรียนรู้ 4 เทคนิคการตัดแต่งช่อผลเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต การแต่งผลเพื่อลดการร่วงของช่อผล การปลิดผล

ฐานการเรียนรู้ 5 เทคนิคการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้ได้คุณภาพ รุ่นที่ 1 รุ่นที่ 2 รุ่นที่ 3

ฐานการเรียนรู้ 6 หลักการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช การตัดแต่งกิ่งที่เป็นโรค การใช้น้ำเปล่าฉีดพ่นช่อผล

การถ่ายทอดภูมิปัญญาของนายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์จะเป็นช่วงหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือในช่วงการจัดการผลผลิตซึ่งแล้วแต่โอกาส ซึ่งบางครั้งก็มีบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาขอความร่วมมือในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะระบุช่วงเวลาไม่ได้ มาตอนไหนก็ถ่ายทอดความรู้ให้ตอนนั้น แต่การถ่ายทอดความรู้โดยองค์รวมแล้วก็คือการจัดการประชุม สัมมนาให้กับสมาชิกที่ทางหน่วยงานด้านการเกษตรจัดโครงการให้ หรือบางครั้งมีเกษตรกรมาปรึกษาคนเดียว ต้องถ่ายทอดความรู้ให้โดยการนั่งสนทนาให้คำปรึกษา

นอกจากจากนั้นนายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์ ยังมีการผลิตสื่อที่เป็นคู่มือการผลิตลองกองคุณภาพสำหรับแจกจ่ายให้กับกลุ่มสมาชิกและผู้ที่สนใจผลิตลองกองคุณภาพ ในคู่มือมีการอธิบายคำจำกัดความที่เข้าใจง่าย มีการใช้ภาษาเฉพาะด้านที่คนอ่านไม่ต้องตีความ คู่มือดังกล่าวนายธีรเชษฐ ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบการบรรยายที่ไม่ตรงกับช่วงผลผลิตมี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการให้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน และในอนาคต จะทำการผลิตเป็นวีดิทัศน์ประกอบการอบรมโดยมีหน่วยงานด้านการเกษตรจังหวัดให้ความช่วยเหลือในการผลิตวีดิทัศน์และบูรณาการงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในกรณีต่างพื้นที่ที่ต้องการที่จะได้ความรู้จากนายธีรเชษฐ ก็สามารถนำสื่อวีดิทัศน์นี้ไปเผยแพร่ได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและพื้นที่ จุดเด่นขององค์ความรู้หรือภูมิปัญญาของนายธีรเชษฐ ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเกษตรกรในระดับจังหวัดคือ มีวิธีการจัดการลดต้นทุนการผลิตลองกองคุณภาพ โดยไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้สารกระตุ้นในการออกดอก แต่มีการใช้เทคนิคการจัดการให้น้ำ สังเกตลองกองให้เป็น นายธีรเชษฐใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง เป็นเวลา 7 ปี ลองผลิตลองถูกจนประสบความสำเร็จ ในการจัดการผลิตลองกองของ นายธีรเชษฐ นั้น จะเน้นการผลิตลองกองคุณภาพ

เบอร์ 1 เบอร์ 2 (ได้ราคาสูง) เป็นหลักโดยใช้เทคนิคการตัดแต่ง เนื่องจากลองกองเลี้ยงลูกเป็นผล เป็นลูก เป็นน้ำหนัก การตัดแต่งให้ช่อเหลือน้อย จะทำให้ลองกองได้เบอร์ที่สูง(มีขนาดใหญ่) แต่เกษตรกรที่ปลูกส่วนใหญ่จะได้เบอร์ 3 เบอร์ 4 เนื่องจากเวลาที่ผลเล็ก เขาเลี้ยงได้แต่พอโตขึ้นมันเลี้ยงไม่ไหว จึงต้องมีการสลับ จึงทำให้ได้ผลที่เล็กลง

การเก็บเกี่ยวลองกองให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ จะต้องเก็บเกี่ยวให้ตรงตามอายุของการเก็บเกี่ยวลองกองตั้งแต่เริ่มให้น้ำจนถึงเริ่มหวาน เหมาะแก่การเก็บเกี่ยวเพื่อขายภายในตลาดในประเทศใช้เวลา 5 เดือนเต็ม แต่จะสามารถตัดได้เป็นบางช่อเท่านั้น แต่ถ้าต้องการเก็บเกี่ยวเพื่อขายในตลาดต่างประเทศ (ตลาดเวียดนาม) ก็ตัดก่อนหน้านั้นเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ถ้านับอายุตั้งแต่ดอกบานก็ใช้เวลา 13 สัปดาห์ จึงเริ่มหวาน ลองกองจะหวานจนตัดได้หมดต้นจะใช้เวลาประมาณ 15 สัปดาห์หลังจากดอกบานหรือ 105 วัน ถ้าเราเก็บเกี่ยวตามอายุที่เหมาะสม กับความต้องการของตลาดผู้บริโภคแล้วก็จะทำให้ลองกองมีคุณภาพและราคาสูงคุ้มกับต้นทุนและมีกำไรในการประกอบอาชีพในการทำสวนลองกอง

นายธีรเชษฐ ใช้วิธีการเรียนรู้จากการตัดแต่งกิ่งลองกองจนประสบผลสำเร็จ โดยมีตัวชี้วัดจากสนามการประกวดในระดับจังหวัด โดยนายธีรเชษฐ ได้ปลูกลองกองประกวดไว้ 5 ต้น ปลูกไว้เพื่อประกวดเพียงอย่างเดียว ซึ่งในการประกวดปีแรกยังไม่ได้รางวัล พอเข้าปีที่ 2 จึงแก้ไขใหม่ โดยศึกษารายละเอียดว่าช่อมันเล็กไปหรือไม่ จึงมีการตัดแต่งให้เหลือน้อยลงไปอีก จนส่งเข้าประกวดอีกครั้งก็ยังไม่ได้อันดับที่ 2 ที่ 3 แล้วในปี พ.ศ. 2553 จึงได้รับรางวัลในอันดับที่ 1 2 3 ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ได้รับ แต่สิ่งที่ได้ช่วยชีวิตคือความรู้ที่ได้จากการทดลองค้นคว้า จากประสบการณ์ที่ไม่มีใครมาสอน และเรียนรู้ด้วยตัวเอง จนเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ปรึกษาให้กับเกษตรกรสวนลองกองซึ่งนอกเหนือจากคนในชุมชนแล้วยังมีเกษตรกรจากต่างอำเภอมาขอคำปรึกษาจากนายธีรเชษฐ นอกจากเกษตรกรแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่เกษตรของจังหวัดเข้ามารับฟังการบรรยายเรื่องการปลูกลองกองจากนายธีรเชษฐ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะและบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านของนายธีรเชษฐ สิ่งที่สำคัญในอันดับต้นๆ คือต้องไม่เป็นคนหวงวิชา สามารถถ่ายทอดความรู้เพื่อเป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมอาชีพ ซึ่งสามารถให้ได้เต็มร้อยแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้รับข้อมูลข่าวสารว่าจะสามารถไปต่อยอดองค์ความรู้ได้มากน้อยเพียงใด คนที่มีความรู้ความสามารถก็ต้องไม่หยุดนิ่ง ต้องหาวิธีคิดแนวทางให้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

การแสวงหาความรู้ทางด้านการเกษตรของนายธีรเชษฐ ส่วนใหญ่จะได้จากประสบการณ์ การทดลอง การลองผิดลองถูกและรับข้อมูลการเรียนรู้จากหน่วยงานด้านเกษตรบ้าง ส่วนสื่อเทคโนโลยีอย่างเช่นสื่อ Social กำลังอยู่ในช่วงการเรียนรู้และในอนาคตอาจจะเป็นสื่อทางเลือกที่จะใช้เป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้ ส่วนรูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญานายธีรเชษฐมีที่คนระบุว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล จะให้ประสิทธิภาพการสื่อสารที่ดีที่สุด ในขณะที่ เป็นสื่อที่เห็นหน้าเห็นตาและสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันได้ทันที สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้รับสารที่จะร่วมมือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

การเป็นผู้นำทางความคิด ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ต้องรู้จักตนเองว่ามีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบสิ่งใดบ้าง ทักษะ

ความรู้ที่มี มีความสามารถหรือความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะถ่ายทอด จะต้องเป็นความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สามารถแก้ปัญหาในชุมชนได้

ในกระบวนการสื่อสารอย่างหนึ่งที่นายธีรเชษฐ ได้มีการนำมาปฏิบัติคือในเรื่องของการเข้ารหัสและถอดรหัสของสารที่จะใช้นำมาเผยแพร่ภูมิปัญญาความรู้สู่ผู้รับสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารมีการเข้ารหัส (encode/encoding) ในการเปลี่ยนความคิดความรู้สึกหรือสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อสารให้อยู่ในรูปของรหัส (code) สัญลักษณ์ (symbol) หรือสัญญาณ (sign) ซึ่งใช้แทนความหมายของสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อได้และเรียบเรียงเป็นสาร (message) เพื่อส่งผ่านสื่อไปยังผู้รับสาร รหัสสัญลักษณ์ หรือสัญญาณในที่นี้ก็คือคู่มือการผลิตลอกกองคุณภาพที่นายธีรเชษฐ ได้ทำกาสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้รับข้อมูลข่าวสาร โดยทำให้ข้อมูลนั้นมีความง่ายต่อความเข้าใจให้รับรู้และเข้าใจความหมายของสารนั้น

ภาพที่ 4.2 นายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์ และสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในทัศนะของนายธีรเชษฐ ถือว่าเป็นโครงการที่ดีที่สามารถช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง แต่มีบางนโยบายที่มีการนำเอาหลายๆ อย่างมารวมอยู่ในโครงการเช่น งานปศุสัตว์ งานประมง จึงอยากให้โครงการนี้มีความเด่นชัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะในจังหวัดจันทบุรี มี ศพก. อยู่ในพื้นที่หลายอำเภอซึ่งแทบจะไม่ซ้ำกับพืชทุกชนิด กับงานทุกด้าน (ทุเรียน มังคุด ลองกอง ลำไย พืชผัก เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น) ซึ่งเกษตรกรก็มีความชำนาญเฉพาะด้านที่ตนเองถนัด จึงควรให้มีความโดดเด่นในเรื่องนั้นไปเลย

3. นายอุดม วรรณรัฐ

นายอุดม วรรณรัฐ เจ้าของสวนอุดมทรัพย์ บนพื้นที่ 200 ไร่ เลขที่ 85 หมู่ 7 ต.ทุ่งเบญจา อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี เป็นเกษตรกรที่มีความชำนาญด้านการผลิตทุเรียนหอมทองคุณภาพ และใช้เทคนิคการผลิตนอกฤดู ซึ่งได้ศึกษาลองผิดลองถูกมานาน โดยเฉพาะการทำให้ทุเรียนออกดอกติดผลนอกฤดูและได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาทำสวน ประจำปี 2559 เป็นแกนนำสร้างเครือข่ายพัฒนาคุณภาพทุเรียน เป็นประธานกลุ่มชาวสวนทุเรียนจันทบุรี เป็นเกษตรกรปราดเปรี๊ยะ (Smart Farmer) ต้นแบบการผลิตทุเรียน ความสำเร็จที่เกิดขึ้น นายอุดม วรรณรัฐจึงได้ขยายผลด้วยเผยแพร่ภูมิปัญญาที่มีแก่เพื่อนชาวสวนอื่นๆ พร้อมเปิดสวนให้เป็นที่เรียนรู้ของเกษตรกร ผู้ที่สนใจ เข้าเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ สืบเนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่ปลูก ทุเรียนร้อยละ 90 พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมมากสำหรับการปลูกทุเรียนการทำสวนทุเรียนให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงความต้องการของผู้บริโภคเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ สถานที่ดังกล่าวจึงถูกจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในด้านการผลิตทุเรียนคุณภาพ โดยจุดเด่นของศูนย์เรียนรู้คือ การใช้ระบบการผลิตแบบผสมผสาน มีหลักสูตรเรียนรู้ที่สำคัญคือ

1. การดูแลรักษาสวนผลไม้ให้มีประสิทธิภาพ
2. การจัดการศัตรูพืชในสวนทุเรียน
3. การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรในการดูแลรักษา

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในด้านการผลิตทุเรียนคุณภาพของ นายอุดม วรรณรัฐ มีฐานการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

- ฐานการเรียนรู้
1. การดูแลรักษาสวนผลไม้ให้มีประสิทธิภาพ
  2. การจัดการศัตรูพืชในทุเรียน
  3. การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรในการดูแลรักษา

ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียนของนายอุดม วรรณรัฐ จะมีกลุ่มลูกค้าและสมาชิกในกลุ่มมาปรึกษาหารือเกี่ยวกับข้อมูลด้านการตลาด ตรวจสอบคุณภาพทุเรียน และตรวจสอบราคาขายในแต่ละวัน และแนวโน้มราคาขายว่าจะเป็นไปในทิศทางใด เป็นบทบาทที่ทำให้คำปรึกษาด้านการเกษตรแก่คนทั่วไปเนื่องจากกลุ่มเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเดียวกันจะให้ความไว้วางใจกับนายอุดม เนื่องจากนายอุดม มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนคุณภาพ การตลาด การค้าผลิตผลทางการเกษตร มีความไว้วางใจในกลุ่มพี่น้อง กลุ่มสมาชิก เพื่อนบ้าน และด้วยเหตุผลที่นายอุดม เป็นคนที่มีโอกาสได้ออกไปปรับข้อมูลข่าวสารในวงกว้างกว่ากลุ่มเกษตรกรทั่วไป เพราะกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสมาชิกจะอยู่ในสวนเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับกลุ่มพ่อค้าหรือตลาดที่กว้างกว่า นายอุดมมีพื้นที่ในการทำเกษตรอยู่หลายแห่ง แต่ก็จะใช้วิธีการแบ่งปันปันส่วนให้ญาติพี่น้อง คนในครอบครัว แบ่งกันดูแลในแต่ละพื้นที่ แนวคิดในการบริหารจัดการงานด้านการเกษตรของนายอุดม จะใช้หลักการแบ่งปัน เราจะเอาคนเดียวทั้งหมดไม่ได้ ทุกอย่างต้องเป็นไปในลักษณะโครงสร้างการบริหารจัดการ ถ้าบริหารจัดการในสัดส่วนของมันเอง เรามีความชัดเจน ทุกอย่างก็จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี และในพื้นที่บริเวณล้งทุเรียน ยังมีการบูรณาการร่วมกับญาติ ทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้บุคคล

ทั่วไปเยาวชนหรือเพื่อนบ้าน มาศึกษาดูงาน ให้คนในชุมชนได้มีโอกาสสร้างอาชีพ ทำให้พื้นที่ดังกล่าว มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาขึ้นตามลำดับ

นอกจากบทบาทการเป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่มเกษตรกรแล้ว นายอุดม เป็นวิทยากรในการ ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้กับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้เชิญไปให้ความรู้ประสบการณ์ เช่น กรมพัฒนาที่ดิน หน่วยงานด้านการเกษตร สถานศึกษา เป็นต้น นายอุดมจะให้ความร่วมมือ ตลอด โดยทัศนะของนายอุดม มองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล แบบเห็นหน้าตากัน เป็นการสื่อสารที่ ให้ผลได้ดีกว่าการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพราะผู้ส่งสารสามารถเป็นปฏิกริยาตอบกลับของคู่สื่อสารและ สามารถตอบข้อซักถามได้ทันทีแต่ในการถ่ายทอดความรู้แต่ละครั้ง เช่น กรณีกลุ่มเกษตรกรที่มาศึกษา ดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้ของนายอุดม ในบางครั้งจะมีการใช้สื่อวีดิทัศน์ ประกอบการถ่ายทอดความรู้ บ้าง และมีการสาธิตให้ดู กรณีที่มีการอธิบายข้อมูลตามฐานการเรียนรู้ในแต่ละจุด ซึ่งการอธิบายตาม ฐานการเรียนรู้จะเป็นความรู้จากประสบการณ์ของนายอุดมโดยเฉพาะ

การแสวงหาความรู้ของนายอุดม จะได้จากจากการเก็บข้อมูลจากงานที่ได้พบเจอมาจาก ประสบการณ์จริงเสียเป็นส่วนใหญ่ และจากการอ่านหนังสือบ้าง มีการเปิดรับสื่อวิทยุโทรทัศน์บ้าง แต่ ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาด้านการเกษตรค่อนข้างน้อย ไม่มีการเปิดรับสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ส่วน ใหญ่ก็จะอ่านหนังสือพิมพ์บ้างแต่ไม่บ่อยนัก ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือ Social media มีการใช้ Application LINE ในการศึกษาข้อมูลด้านการเกษตร เป็นสมาชิกในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง มีการใช้ Social media ในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มนักวิชาการ หน่วยงานด้านการเกษตร หลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ก่อนนำมาถ่ายทอดให้กับผู้รับสาร ของนายอุดม จะใช้วิธีการนำข้อมูลความรู้ตามหลักวิชาการที่ได้จากนักวิชาการเกษตรนำมาเทียบเคียง กับสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ แล้วนำมาเปรียบเทียบและพิจารณาว่าถ้าข้อมูลความรู้ที่ได้ สามารถนำไป พัฒนาต่อยอดได้ก็จะนำมาปฏิบัติใช้และถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นๆ ได้ ส่วนข้อมูลที่พบว่าเป็นจุดอ่อน หรือเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ก็จะมีการแจ้งหรือหาหรือแนวทางที่ถูกต้องร่วมกัน

ภาพที่ 4.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาของนายอุดม วรณฤรัฐ

บทบาทของนายอุดม ในการมีส่วนร่วมต่อการเสริมเสริมและพัฒนางานเกษตรกรรมในชุมชน เนื่องจากนายอุดม เป็นตัวแทนของภาคเกษตรที่สื่อขึ้นไปถึงหน่วยงานของภาครัฐ ทุกครั้งที่มีโอกาส ก็ จะสื่อสารหรือสะท้อนข้อมูลในส่วนของกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรไปให้กับหน่วยงานภาครัฐได้รับ ทราบว่าภาคเกษตรควรจะต้องขับเคลื่อนในรูปแบบใด ควรจะริบเร่งทำในเรื่องใด ปัจจุบันนายอุดมยัง ประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานบรรจุทุเรียน (Packing) ทำให้เกิดความล่าช้าในการ กระจายสินค้า ในขณะที่มีของใหม่เข้ามาเรื่อยๆ แต่บรรจุไม่ทัน ไม่สามารถระบายสินค้าออกไปได้ ดังนั้น นายอุดมจึงมีแนวคิดที่ว่า ในอนาคตควรมีการขับเคลื่อนเพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการหา เกษตรกร เยาวชน หรือคนในชุมชน ได้เข้ามาเรียนรู้กระบวนการบรรจุ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีอาชีพ มีรายได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวคนในชุมชนมากที่สุด ซึ่งต่อไปในอนาคต เกษตรกรสามารถรวมกลุ่ม อาชีพในการบรรจุทุเรียนแล้วนำมารวมกันแล้วส่งให้กับศูนย์รับ ก็จะเกิดการไหลเวียนสินค้าได้เร็วขึ้น แต่ในปัจจุบันเกษตรกรยังไม่เห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ทำให้เสียโอกาสในส่วนที่ตนเองควรจะได้

การตรวจสอบผลจากการสื่อสารกลับหลังจากที่นายอุดม ได้ทำการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร แล้วพบว่า กลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสมาชิกยังมีการคุยกันอยู่เรื่อยๆ บางคนก็มีการโทรศัพท์มาแลกเปลี่ยน ความรู้ หรือแจ้งผลจากการให้คำแนะนำว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ ต่างจังหวัดเช่น กลุ่มเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น

4. นายกิติภูมิ พรเจีย

นายกิติภูมิ พรเจีย อยู่บ้านเลขที่ 90/5 หมู่ที่ 5 ตำบลชากไทย อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัด จันทบุรี ปัจจุบัน อายุ 56ปีเป็นปราชญ์เกษตรกรที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต มังคุด เกษตรกรต้นแบบการผลิตมังคุดองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพและงานที่ภาคภูมิใจคือการที่ ได้นำความรู้จากราชการที่ได้มีโอกาสไปดูงานที่ประเทศไต้หวันเกี่ยวกับการผลิตไม้ผล(การตัดแต่งกิ่ง) การตลาดและระบบสหกรณ์สามารถจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับเกษตรกร และผู้ที่สนใจทั่วไป โดยจัดตั้งกลุ่มกันเองขึ้นมาและไม่ได้พึ่งบจากทางราชการสืบเนื่องจากเกษตรกร ในพื้นที่ตำบลชากไทย มีอาชีพทำสวนไม้ผล 100% มีเกษตรกรทำสวนมังคุด 80% และพื้นที่ปลูกเป็น พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกไม้ผลปัญหาที่พบในการผลิตได้แก่ ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยา) มีราคาแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแหล่งน้ำบางจุดยังไม่เพียงพอและเกษตรกรยังไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ ผลผลิต ดังนั้นกรมส่งเสริมการเกษตร จึงมีแนวทางการลดต้นทุนการผลิตมังคุด โดยส่งเสริมให้ เกษตรกรใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินและทำปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงการผสมแม่ปุ๋ยเคมีใช้เอง และเพิ่มมูลค่า การผลิตโดยการแปรรูปมังคุดและส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตตามระบบ จี เอ พี โดยมีนายกิติภูมิ พร เจีย เป็นเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร คนในชุมชนและผู้สนใจ โดยจัดตั้ง เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรด้านเทคโนโลยีการผลิตมังคุดซึ่งมีหลักสูตร การเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. การปลูกและดูแลรักษามังคุด
- 1.1 การตัดแต่งกิ่ง

- ตัดแต่งกิ่งที่เสียหายเป็นโรคทิ้ง เอากิ่งที่ซ้อนกัน กิ่งแขนงที่ติดกับลำต้นออก เพื่อให้ภายในต้นโปร่ง แสงส่องถึงไม่เป็นที่สะสมของโรคแมลง

- ตัดยอดให้เตี้ยลงตามความเหมาะสม เพื่อประหยัดเวลาในการเก็บเกี่ยวและประหยัดสารเคมี

- ตัดกิ่งข้างเพื่อไม่ให้ยาวเกินไป สภาพสวนโปร่งมากขึ้น สะดวกต่อการปฏิบัติภารกิจ

- ตัดกิ่งล่างอย่าให้ปรกดิน เพื่อให้ระบายอากาศและแสงแดดได้ดี ช่วยให้ปฏิบัติงานสะดวก และให้น้ำสามารถกระจายไปถึงบริเวณปลายรากช่วยแก้ปัญหามังคุดก้นจืดได้

1.2 การให้น้ำ

ช่วงก่อนออกดอก (ชลอน้ำ) ให้น้ำสปริงเกอร์ 1 หัว นาน 30 นาที (1หัว = 120 ลิตร/ชั่วโมง) ช่วงติดดอกและผล ให้น้ำสปริงเกอร์ 2 หัว นาน 1 ชั่วโมง (240 ลิตร/ชั่วโมง)

1.3 การใช้ปุ๋ย

- ช่วงหลังเก็บเกี่ยวใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กิโลกรัม/ต้น ปุ๋ยอินทรีย์ 5 กก./ต้น

- ช่วงบำรุงผล ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กิโลกรัม/ต้น 1 ครั้ง

2. โรคและแมลงมังคุด

2.1 การกำจัดโรคและแมลง

- ระยะเวลาอ่อนใช้อะบาเม็กตินสลับกับโปรวาโต 2 ครั้ง (ใบเริ่มปริ-ใบกาง)

- เริ่มเห็นดอกระยะปากนกแก้ว ก่อนบานใช้สารอะบาเม็กติน 10 ซีซี+แคลเซียมโบรอน 20 ซีซี +สาหร่าย 20ซีซี+แมนโคเซ็ป 30 กรัม/น้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น 2 ครั้ง

- ระยะดอกบาน-ผลขนาด 60 กรัม ใช้เหมือนระยะปากนกแก้ว แต่ยกเว้นแมนโคเซ็ป ฉีดพ่น 3ครั้ง(ซึ่งในการใช้สารเคมีเพื่อป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชต้องสำรวจก่อนว่าเกิดมากน้อยเพียงใดจึงตัดสินใจใช้)

3. การเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว

- จะเริ่มเก็บเกี่ยว เมื่อมังคุดเริ่มมีผิวสีชมพู

4. การแปรรูป

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรด้านเทคโนโลยีการผลิตมังคุดของนาย กิติภูมิ พรเจีย มีฐานการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย

ฐานเรียนรู้ที่ 1 การปลูกและการดูแลรักษามังคุด เช่น การเตรียมพื้นที่ วิธีการปลูกระยะปลูก การให้น้ำการใส่ปุ๋ย และการปฏิบัติอื่นๆ

ฐานเรียนรู้ที่ 2 โรคและแมลงมังคุด เช่นหนอนขนใบ หนอนกินใบ เพลี้ยไฟ ไรแดงโรคใบจุด โรคใบแห้งและขอบใบอาการยางไหลที่ผิวอาการเนื้อแก้ว

ฐานเรียนรู้ที่ 3 การเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว

ฐานเรียนรู้ที่ 4 การแปรรูปไวน์มังคุด มังคุดกวน

ภาพที่ 4.4 นายกิติภูมิ พรเจีย

บทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ของนายกิติภูมิ พรเจียคือการเป็นหัวหน้าทีมถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ด้านการเทคโนโลยีการผลิตมังคุด และมีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ทำอาชีพคล้ายกันรวมกันเป็นแปลงใหญ่โดยมีเป้าหมายคือ การลดต้นทุนการผลิต ทั้งในเรื่องของการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ร่วมกันผลิตและรวมกันขายผลิตให้เป็นแนวทางหรือมาตรฐานเดียวกัน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้วิธีการสนทนาเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการใช้สื่อใดๆ เพียงแต่อาศัยการสนทนาาร่วมกัน และมีหน่วยงานให้การสนับสนุนอาคารศูนย์การเรียนรู้ (กองสลาท) เพื่อใช้เป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านการเกษตร ความรู้ส่วนใหญ่ได้มาจากประสบการณ์ที่เรียนรู้ด้วยตัวเองและได้มาจากการได้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งต่าง ๆ เกษตรกรท่านนี้มีการแสวงหาความรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภท Facebook Line และเวปไซด์ต่าง ๆ เนื่องจากมีทัศนคติว่าในปัจจุบันความรู้สามารถหาได้ง่ายขึ้นและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดหรือนำมาใช้เป็นข้อมูลในการแลกเปลี่ยนสนทนากับสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการตัดแต่งกิ่งมังคุด นอกจากนี้ยังมีการบริโภคสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์เป็นประจำโดยเฉพาะรายการประเภทสารคดีที่สามารถนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ บางครั้งสมาชิกเกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ก็จะได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกในกลุ่มด้วยกันโดยใช้วิธีการนำทีมงานหรือทีมสมาชิกเข้าไปพบเพื่อรับทราบและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ในกลุ่มจะพยายามลดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการทำเกษตรเช่น ลดการใช้สารเคมีที่ไม่จำเป็น ผลิตสารเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายซึ่งนายกิติภูมิ พรเจีย มองว่าการจัดการและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มเกษตรกรในปัจจุบันนี้ ข้อมูลข่าวสารก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเรียนรู้ด้วยตนเองพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรให้กับสมาชิกในกลุ่มของนายกิติภูมิ พรเจียคือต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านเกษตรที่ยาวนาน ที่ผ่านการลองผิดลองถูกจนได้ความรู้ที่ตกผลึก เป็นความรู้ใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากคนอื่น เป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างความศรัทธาให้กับหมู่สมาชิก ในขณะที่เดียวกันจะต้องไม่หยุดพัฒนาตนเอง ต้องหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ รวมไปถึงสามารถวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ปกป้องสิทธิต่าง ๆ ที่กลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ควรจะได้รับเป็นผู้เสียสละและไม่ควรเก็บความรู้ไว้คนเดียว

กระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ก่อนที่จะนำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มสมาชิกคือการพิจารณาว่าความรู้ที่มีอยู่นั้นจะสามารถถ่ายทอดสู่กลุ่มสมาชิกได้อย่างสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ โดยใช้กระบวนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่จำนวนมากมาคัดกรองให้เหลือเพียงเนื้อหาที่เป็นประโยชน์สูงสุด จากนั้นนำมาเรียงลำดับความยากง่ายของข้อมูลแล้วพิจารณาต่อไปว่ากลุ่มสมาชิกจะสามารถถอดรหัสข้อมูลข่าวสารได้หรือไม่โดยการพิจารณาจากสมรรถนะของผู้รับสารหรือสมาชิกในกลุ่ม และใช้วิธีการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลักเนื่องจากสามารถโต้ตอบกันได้ และตอบข้อซักถามได้ทันทีส่วนการตรวจสอบผลจากการสื่อสารกลับก็ตรวจสอบจากการนำความรู้ที่ได้จากการถ่ายทอดนำไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์จริงจากการลงมือทำโดยตรวจสอบจากการปฏิบัติในพื้นที่กิจกรรมของกลุ่มสมาชิกและตรวจสอบว่าได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่โดยทำการเปรียบเทียบก่อนหลังการให้ความรู้โดยวิธีการสังเกต ส่วนการประยุกต์ใช้สื่อใหม่ (New Media) ในการเผยแพร่ภูมิปัญญาของนายกิติภูมิ พรเจีย จะมีเพียงการสื่อสารกลุ่มในสื่อประเภท Line กับ Facebook โดยการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในสมาชิกกลุ่มเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และให้ข้อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาและการแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านการเกษตรและแนวโน้มราคาขายสินค้าทางการเกษตร รวมไปถึงพยากรณ์อากาศที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานร่วมกันศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หน่วยงานผู้รับผิดชอบควรมีการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการแจกจ่ายให้ความรู้ ควรให้หน่วยงานในระดับที่สูงกว่าหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานและบูรณาการการทำงานที่เอื้อให้กับเกษตรกร เช่น การจัดหาโต๊ะเก้าอี้ในการประชุมอบรมเพื่ออำนวยความสะดวก

5. นายธีระ วงศ์เจริญ

นายธีระ วงศ์เจริญ มีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ประธานเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จันทบุรี ประธานเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์บูรพา ประธานเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ ประธานสภาองค์กรชุมชน ตำบลพลับพลา ประธานกลุ่ม 4 สหกรณ์การเกษตรเมืองจันทบุรี จำกัด ประธานอนุกรรมการกองทุน สวัสดิการสังคมจังหวัดจันทบุรี ประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์พัฒนาสังคมจังหวัดจันทบุรีผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร ฉะเชิงเทรา กรมวิชาการเกษตร ผู้อำนวยการสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง หัวหน้างานวิชาการเกษตร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน คณะกรรมการวาระแห่งชาติเกษตรกรอินทรีย์ ประธานศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน จังหวัดจันทบุรี เลขานุการคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน (ร่าง รธน. 2550) คณะกรรมการประสานงาน ปปช. ประจำจังหวัดจันทบุรี

ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโป่งแรดซึ่งเป็นศูนย์ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ โดยยึดหลักการพัฒนา กิจกรรมธรรมชาติที่มีทั้งการศึกษาวิจัยค้นคว้าเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อการกิจกรรมทั้งพืชสัตว์ ประมง

และสิ่งแวดลอมที่ยั่งยืน โดยเน้นภูมิปัญญาตะวันออก รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไร้สารพิษเพื่อทดแทนสารเคมีและสารพิษทางการเกษตร การเชื่อมโยงขบวนการเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และสื่อ รวมทั้งเบญจภาคีเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับ

ประวัติการก่อตั้งและความเป็นมาของศูนย์ศึกษาระบบเศรษฐกิจพอเพียงปี 2534 เริ่มต้นการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จันทบุรี ภายใต้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จันทบุรี ขยายผลการดำเนินงานการนำเกษตรอินทรีย์จากภายในศูนย์มาพัฒนาพื้นที่รอบศูนย์ฯ 100 ไร่ ปี 2540 พร้อมทั้งจัดฝึกอบรม/สาธิต/ปฏิบัติและขยายผลจัดตั้งเครือข่าย 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี (ปี 2544) เข้าร่วมผลักดันวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ ปี 2548 พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ศึกษาระบบเศรษฐกิจพอเพียง (ศปร.) โดยใช้พื้นที่สวนผลไม้ที่ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์จำนวนพื้นที่ 5 ไร่ เป็นแปลงฝึกปฏิบัติและสาธิตให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งการศึกษาดูงานของผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปี 2550

หลักสูตรที่จัดการฝึกอบรม การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรอินทรีย์ในไม้ผล, การผลิตหมุยอินทรีย์-ชีวภาพ, การปลูกพืชผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน สมุนไพร, การผลิตน้ำยาเอนกประสงค์, การทำสบู่สมุนไพร, การเผาถ่านและน้ำส้มควันไม้, การผลิต ไบโอดีเซล, การเลี้ยงหมูหลุมปุ๋ยอินทรีย์, การเลี้ยงปลา, การผลิตข้าวซ้อมมือ, การใช้พลังงานทดแทน, การผลิตอิฐประสาน หลักศึกษาระบบเศรษฐกิจ การฟื้นฟูดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อม “เลี้ยงดินให้ดินเลี้ยงพืช” การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง และหลักการพึ่งพาตนเองในครัวเรือน ชุมชนและระดับรัฐ

คำว่าปราชญ์เกษตรในทรวงของนายธีระ วงศ์เจริญ คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางความคิดด้านการเกษตร สามารถนำประสบการณ์ ความรู้หรือแม้แต่ภูมิปัญญาที่ตนเองมีที่ได้ทำการทดลองซ้ำแล้วซ้ำอีกแล้วนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของตนเอง จนพิสูจน์แล้วว่าสิ่งที่ได้คิดค้นมานั้นเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต วิถีของชุมชนท้องถิ่น จนเป็นต้นแบบที่คนในชุมชนเกิดความนับถือนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีและที่สำคัญคือต้องเป็นคนที่ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยบทบาทสำคัญของปราชญ์เกษตรจะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนางานด้านเกษตรให้กับคนในชุมชน โดยนำความรู้ของตนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หาโอกาสที่จะเข้าพบเข้าสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชักชวนคนเข้าร่วมให้เกิดเป็นกลุ่มที่มีพลัง ใช้หลักในการระดมความคิดร่วมกันแล้วขยายผลสู่วงกว้าง พร้อมกับนำแนวคิดของแต่ละคนมาหาแนวทางแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนาร่วมกัน สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เป็นคนมีคุณธรรมไม่แบ่งแยกชนชั้นวรรณะ ให้เกียรติกับผู้อื่นอยู่เสมอ

องค์ความรู้ด้านการเกษตรของนายธีระ วงศ์เจริญ มักมาจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากตนเอง มีการลองผิดลองถูก แล้วนำมาบูรณาการและปรับใช้เข้ากับวิถีทางการเกษตร ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จะเป็นการเพิ่มผลผลิต การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเกษตร การจัดการ การปรับตัวเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางด้านเกษตร ซึ่งตัวปราชญ์เกษตรเอง มี

ความสนใจและพยายามผลักดัน รมรณรงค์ในเรื่องเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้วิถีแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งตัวปราชญ์เองก็ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจริงเป็นและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นกัน การแสวงหาความรู้และการเปิดรับสื่อต่าง ๆ ของนายธีระ วงศ์เจริญ พบว่า นอกเหนือจากประสบการณ์ที่มีแล้ว ยังต้องมีการเปิดรับหรือค้นคว้าหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อใหม่ที่เป็น อินเทอร์เน็ต ส่วนสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ก็มีการเปิดรับซึ่งมีทัศนะว่า ในสื่อวิทยุโทรทัศน์ไม่ค่อยมีรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับด้านการเกษตร จะมีก็แค่เป็นเพียงโฆษณาสินค้าทางด้านเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ก็จะมีการหาความรู้ได้จากหนังสือพิมพ์บ้าง แต่สื่อที่มีการใช้อยู่เป็นประจำคือสื่อ Social Media ที่จะคอยติดตามข่าวสารจากทางราชการ หรือแหล่งความรู้ทั่วไปที่ปราชญ์จะสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับผู้รับสารคนอื่น ๆ ได้นอกจากนั้นยังมีการใช้ Application Line และ Facebook ในการติดต่อสื่อสารกับคนทั่วไป มีการเข้าไปอยู่ในกลุ่มสมาชิกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอื่นๆ ที่ให้ข้อมูลข่าวสารทั่วไป ส่วนในด้านการจัดการองค์ความรู้ก่อนที่นำมาถ่ายทอดให้กับผู้รับสารส่วนใหญ่ใช้การพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะถ่ายทอดต้องง่ายต่อการเข้าใจโดยพิจารณาจากสมรรถนะของผู้รับสาร มีการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ได้มาบูรณาการกับประสบการณ์และความรู้ของตนเองที่มี จากการอ่าน การจัดบันทึก พร้อมทั้งการวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ในปัจจุบันว่าองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาของตนนั้นสามารถนำมาใช้กับสภาพการณ์ในปัจจุบันได้หรือไม่

แนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาคนให้เกิดปัญญานั้น นายธีระ วงศ์เจริญ มองว่าสิ่งสำคัญคือจะต้องทำการวิเคราะห์ก่อนว่าในขณะนั้น คนหรือชุมชนท้องถิ่นประสบกับปัญหาในเรื่องใด สิ่งใดที่เขายังขาด สิ่งใดที่เขาต้องการ จากนั้นจะทำการจัดเวทีชุมชนหรือจัดกิจกรรมเรียนรู้ต่าง ๆ หรือทำการประชุม เสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมองในการวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน ถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือกัน ซึ่งปราชญ์มองว่าเป็นกระบวนการถ่ายทอดที่ผู้ถ่ายทอดและผู้ที่ได้รับรู้ร่วมกันแสวงหาความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ค่อนข้างจะได้ผล และที่สำคัญผู้ถ่ายทอดจะต้องทำตัวเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้คนหนึ่งเหมือนกับผู้เรียนคนอื่นๆ ด้วย ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารที่ปราชญ์มองว่าเป็นรูปแบบที่น่าจะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการสื่อสารเป็นอย่างมากสำหรับเกษตรกรที่เป็นวัยกลางคนไปจนถึงวัยผู้ใหญ่จึงน่าจะเป็น การสื่อสารกลุ่มและการสื่อสารระหว่างบุคคล เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรในช่วงวัยดังกล่าวมีการเปิดรับสื่อใหม่ค่อนข้างน้อย แต่ถ้าเป็นผู้รับสารที่เป็นวัยที่อยู่ในระดับการศึกษาชั้นประถม มัธยม หรือมหาวิทยาลัย น่าจะมีการใช้รูปแบบการสื่อสารโดยสื่อใหม่ (New Media) ได้เนื่องจากเป็นวันที่เติบโตมากับเทคโนโลยี โดยปราชญ์มองว่าต่อไปในอนาคตรูปแบบการสื่อสารด้านการเกษตรน่าจะมีการเปลี่ยนไปใช้สื่อที่ทันสมัยมากขึ้น สังเกตได้จากกลุ่มเกษตรกรปราดเปรื่องหรือ Young Smart Farmer เป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ มาประยุกต์ใช้กับงานด้านเกษตรกรรมกันมากขึ้น ดังนั้น ตัวปราชญ์เองจึงควรมีการพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและพัฒนาการสื่อสารของตนเองให้แตกต่างจากเดิม แต่กระนั้นจึงต้องมีการพิจารณาสมรรถนะ บริบท และขีดความสามารถในการรับสารของผู้รับสารด้วยเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของผู้รับสาร ซึ่งในบางครั้งการสื่อความหมายที่เข้าใจไม่ตรงกันสามารถเกิดขึ้นได้เสมอถ้าผู้ส่งสารไม่มีการวิเคราะห์ผู้รับสารก่อน นอกจากนั้น สิ่งแวดล้อมทางการสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการเกิดผลทางการสื่อสารที่อาจทำให้การ

สื่อสารพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลงทั้งในเรื่องของเวลา สถานที่ ความสัมพันธ์ของคู่สื่อสาร บรรยากาศ เสียงรบกวน อุปกรณ์การสื่อสาร เป็นต้น

จากประสบการณ์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านเกษตรอินทรีย์ของนายธีระ วงศ์เจริญ ยังมีทักษะที่สำคัญเกี่ยวกับการสื่อสารอีกประการหนึ่งคือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นชุมชนที่ค่อนข้างประสบผลสำเร็จ เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุของการที่ต้อง ร่วมกันคิด จะให้ผลสำเร็จกว่าที่มานั่งคิดอยู่คนเดียว เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้มีส่วนร่วมในการคิด พิจารณา ตัดสินใจร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้คนมองเห็นคุณค่าของตนเอง และที่สำคัญ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะเหมาะกับกลุ่มผู้สื่อสารที่เป็นเกษตรกรในบ้านเราเนื่องจากไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชนและสามารถสร้างแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อวิถีชุมชนได้

6. นายอุทัย ดาวไสว

นายอุทัย ดาวไสว เกิดวันที่ 15 ธันวาคม 2504 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 96/1 หมู่ที่ 1 ตำบลพลิ้ว อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เป็นปราชญ์ที่มีการนำองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตมังคุดด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากก้อนเห็ดนางฟ้ามาใช้ในงานด้านการเกษตรและถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้กับกลุ่มเกษตรกร และคนในชุมชนอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ สืบเนื่องจากเกษตรกรในตำบลพลิ้ว อำเภอลำดวน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้ผลระดับความเหมาะสมมากและปานกลาง มีการเพาะเห็ดนางฟ้าเป็นจำนวนมาก ทำให้มีวัสดุที่เหลือจากการเพาะเห็ด นอกจากนั้นพื้นที่ปลูกยังขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีปริมาณน้อยและคุณภาพต่ำ รวมไปถึงต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาการขาดทุน เกิดภาวะหนี้สิน ดังนั้น จึงได้เกิดศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในด้านการลดต้นทุนการผลิตมังคุด โดยเทคโนโลยีเด่นของศูนย์เรียนรู้คือ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากก้อนเห็ดนางฟ้า โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ ดังนี้

1. เรียนรู้การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ปวงประชาถวายพ่อของแผ่นดิน ในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น
2. เรียนรู้การถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตมังคุดด้วยการใช้ปุ๋ยหมักจากก้อนเห็ดนางฟ้า และการทำปุ๋ยหมักน้ำ
3. เรียนรู้การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มาและการผลิตเชื้อราบีเวอร์เรียเพื่อป้องกันโรคและกำจัดแมลง
4. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการผลิตเห็ดนางฟ้าและผักสมุนไพร
5. เรียนรู้ กิจกรรมการเลี้ยงชันโรง

จากบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตมังคุดให้กับกลุ่มสมาชิก และกลุ่มเกษตรกร รวมไปถึงผู้ที่ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว นายอุทัย ดาวไสวจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของปราชญ์หรือผู้นำทางความคิดที่ได้รับความเชื่อถือจากบุคคลอื่นๆ ในชุมชนได้นั้น จะต้องมีความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้แล้วว่าเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยผู้นำทางความคิดนั้นจะต้องมี

ความคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ๆ มีการวางแผนขั้นตอนการทำงานที่เป็นระบบ สามารถโน้มน้าวใจให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนา มีเทคนิคในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น ในการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนางานด้านการเกษตรนั้น ผู้นำทางความคิดจะต้องวางบทบาทให้เหมาะสม ไม่ข่มคนอื่น และไม่ควรว้าวว่าตนเองเหนือกว่า ซึ่งจะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ในการแสวงหาความรู้ของนายอุทัย ดาวไสว ส่วนใหญ่จะได้มาจากประสบการณ์ที่คลุกคลีอยู่กับงานด้านการเกษตรมาตั้งแต่อายุยังน้อย จากนั้นก็เรียนรู้จากบุคคลอื่นที่เป็นแบบอย่างด้านการเกษตร และมีการทดลองปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้รู้ท่านอื่น รวมไปถึงองค์ความรู้ที่ได้จากนักวิชาการด้านการเกษตรที่คอยให้คำแนะนำอยู่ตลอด จากนั้นจึงรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้มาจัดลำดับข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการถ่ายทอดให้กับคนอื่น การเปิดรับสื่อของนายอุทัย ดาวไสว ส่วนใหญ่จะใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นหลัก มีการรับสื่อจากวิทยุโทรทัศน์อยู่บ้าง และสื่อสังคมออนไลน์ที่ยังถือเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องที่ตนเองจะต้องพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้การใช้สื่อใหม่ให้ดียิ่งขึ้นเพราะมองว่าเป็นช่องทางสำคัญที่จะทำให้ตนเองเกิดการเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน ก็มีการใช้ Application Facebook และ Line ในการติดต่อสื่อสารและเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก Social Media และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสื่อสังคมออนไลน์กับสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน

ในการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาของตนเองนั้น จะมีการใช้สื่อประกอบที่ได้จากทางหน่วยงานราชการคือ ป้ายบอกจุดเรียนรู้ตามฐานต่าง ๆ จากนั้นใช้การส่งสารโดยการอธิบายประกอบกับการสาธิตประกอบบ้างเป็นบางครั้ง และตอบข้อซักถามจากผู้รับสารเพื่อขยายความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่สงสัยโดยตนเองมองว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลยังเป็นรูปแบบที่ยังคงมีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มผู้รับสารที่เป็นเกษตรกรด้วยกัน ซึ่งบุคคลที่มีการยอมรับนับถือกันก็มักจะมีแนวโน้มที่จะใช้เวลาในการสื่อสารกันมากขึ้น สนทนากันได้อย่างราบรื่นและมีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งตนมองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลมีอิทธิพลอย่างมากในการโน้มน้าวใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่าง ๆ แต่ก็มีความคิดที่อยากจะใช้สื่ออื่นๆ มาประกอบการบรรยายด้วย เช่น สื่อวีดิทัศน์ที่สามารถนำมาเปิดใช้ในโอกาสที่มีความสำคัญเช่น หมู่คณะที่มาศึกษาดูงานในศูนย์การเรียนรู้ของตน และตนเองมองว่า ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารประสบความสำเร็จนั้น ผู้ส่งสารจะต้องมีความรู้เป็นอันดับแรก ต้องมีความรู้ความชำนาญในการสื่อสาร และต้องมีความเชื่อมั่นที่จะสื่อสารออกไป รวมไปถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสารส่วนในด้านข้อมูลที่จะถ่ายทอดนั้นก็ต้องเป็นข้อมูลที่มีคุณค่า เป็นความรู้ใหม่ มีความชัดเจนและง่ายต่อความเข้าใจ

7. นางสาวทองใส สมศรี

นางสาวทองใส สมศรี อยู่บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 3 ต.ตะปอน อ.ขลุง จ.จันทบุรี เป็นปราชญ์เกษตรกรที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าคุณภาพและได้มาตรฐานตามระบบ GAP โดยเฉพาะผลไม้มังคุด เงาะ ทุเรียน เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน ได้แก่ เงาะ มังคุด ทุเรียน ดังนั้น นางสาวทองใส สมศรี จึงได้การความรู้เกี่ยวกับผลิตสินค้าคุณภาพและได้มาตรฐานตามระบบ GAP ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรโดยการวางแผนการตลาดร่วมกับเกษตรกรและสหกรณ์ คือ

1. การรวมกลุ่มผลิตมังคุดคุณภาพ
2. การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. การจำหน่ายสินค้าปลอดภาษี

ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของนางสาวทองใส สมศรี มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนรู้ การผลิตมังคุดปลอดภัยตามระบบ GAP ตามรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมต้นมังคุดหลังการเก็บเกี่ยว

1.1. การตัดแต่งกิ่ง มี 2 กิจกรรม

1.1.1. การตัดแต่งกิ่งภายในทรงพุ่ม ตัดแต่งกิ่งแขนงกิ่งทับซ้อน กิ่งที่ไม่สมบูรณ์ เพื่อสะดวกในการดูแลรักษา

1.1.2. การตัดแต่งกิ่งนอกทรงพุ่ม เพื่อไม่ให้ทรงพุ่มปลายกิ่งระหว่างต้นชนกันและช่วยลดน้ำหนักราก

1.2 การตัดยอด หากต้นมังคุดสูงเกินกว่า 6 เมตรจากพื้นดินควรตัดยอดเพื่อสะดวกต่อการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการตัดยอดตรงแผลตัดเฉียง 45 องศา

1.3 การให้ปุ๋ย ในขั้นตอนนี้เพื่อบำรุงฟื้นฟูความสมบูรณ์ของต้น ให้ปุ๋ยเคมีสูตรเสมอ เช่น 15-15-15 หรือ 16-16-16 อัตรา 1-2 กก./ต้น หรือหมักแห้ง 25-30 กก./ต้น

1.4 การให้น้ำในขั้นตอนนี้เพื่อช่วยในการละลายปุ๋ย สร้างความชุ่มชื้นบริเวณโคนต้น ให้น้ำพอเหมาะสังเกตความชื้นของดิน

1.5 ระวังศัตรูช่วงนี้มังคุดออกยอดอ่อนจะมีหนอนกัดกินยอดอ่อนใบอ่อน ควรใช้วิธีไล่ด้วยน้ำหมักสมุนไพรน้ำส้มควันไม้

1.6 วัชพืช ใช้วิธีตัดไม่ควรใช้สารเคมีฉีดพ่น เพราะเศษวัชพืชสามารถนำมาคลุมบริเวณโคนเพื่อรักษาความชุ่มชื้น

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมก่อนการออกดอก

2.1. การใส่ปุ๋ยเร่งดอก ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24, 9-24-24 อัตรา 2-3 กก./ต้น ให้น้ำพอสมควรเพื่อช่วยละลาย ปุ๋ยระวังให้น้ำมากจะออกยอดอ่อนแทนการออกดอก

2.2. หลังออกดอกแล้ว ให้น้ำสม่ำเสมอ ระวังเพลี้ยไฟ ไรแดง เพลี้ยแป้ง มดดำ เพลี้ยอ่อน เข้าทำลาย

ทำลาย

ขั้นตอนที่ 3 การดูแลระยะติดผล

3.1 ให้ปุ๋ยสูตร 15-15-15- หรือ 13-13-21 อัตรา 2 กก./ต้น ตามด้วยการให้น้ำ กวาดใบที่หล่นคลุมบริเวณโคนเพื่อช่วยรักษาความชุ่มชื้นบริเวณโคนต้น

3.2. การสร้างคุณภาพผล

3.2.1. การป้องกันเนื้อแก้ว/ยางไหล น้ำเป็นปัจจัยสำคัญมากต่อปัญหาการเกิดเนื้อแก้วและยางไหลต้องระมัดระวัง เรื่องนี้ เป็นพิเศษ ด้วยการให้น้ำที่เหมาะสมในช่วงที่ติดผลแล้ว

3.2.2. การจัดการป้องกันให้ผิวมังคุดปราศจากตำหนิ ผิวลาย ต้องเริ่มป้องกันตั้งแต่เริ่มออกดอก ควรใช้ สารชีวภาพป้องกันเพลี้ยไฟ ไรแดง แมลงชอนไต่กลีบ หากเข้าทำลายจะส่งผลให้กลีบขี้เหล็กใหญ่ไม่เท่ากันผลไม่สวยงาม

ขั้นตอนที่ 4 : การเก็บเกี่ยว

4.1. ระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม เรียกว่าระยะแตกสายเลือด (มองเห็นผิวเป็นเส้นเหมือนสายเลือด)

4.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวที่ดีและเหมาะสมจะช่วยลดความกระทบกระเทือนต่อผลมังคุด

4.3. แรงงานเป็นปัญหาที่สำคัญที่พบคือแรงงานที่รับจ้างเก็บเกี่ยวมังคุด ไม่เข้าใจ และไม่ใส่ใจต่อการรักษาคุณภาพผลมังคุด จะทำงานเพื่อเอาปริมาณงานเป็นหลัก เพื่อให้ได้รับค่าจ้างสูง ส่งผลมากต่อคุณภาพ มังคุดแก่นเจ้าของสวนปฏิบัติในทุกขั้นตอนมาดีแล้วก็ตาม เป็นปัญหากับเจ้าของสวนมากในปัจจุบัน

บทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของนางสาวทองใส สมศรีเป็นการถ่ายทอดความรู้แบบควบคุมชี้แนะ ที่ช่วยให้ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ได้รับทักษะและความรู้เฉพาะจำเป็นในการทำกิจกรรมโดยตนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลด้านการผลิตมังคุดปลอดภัยตามระบบ GAP หรือในเรื่องต่าง ๆ ที่เรียนรู้ในช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งผู้ที่เรียนรู้สามารถที่จะค้นคว้าได้ด้วยตนเองส่วนหนึ่ง แต่ในบางครั้งก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในลักษณะแบบร่วมมือกัน ซึ่งหมายถึงทั้งตัวผู้ถ่ายทอดและตัวผู้เรียนรู้จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันจึงทำให้บทบาทกลายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับข้อมูลข่าวสาร สิ่งที่นางสาวทองใส สมศรี ยึดถือในการทำงานมาตลอดคือ การเป็นผู้นำทางความคิดนั้น ถือเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน ดังนั้นความเป็นผู้นำจะต้องมีการหาความรู้ให้กับตนเองอยู่เสมอ ไม่หยุดอยู่กับที่ คิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ค้นคว้าหาสิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาเนื่องจากในปัจจุบันนี้ถ้าเราหยุดอยู่กับที่ก็เท่ากับเราไม่ได้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองเลย สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือจะต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนสมาชิกด้วยกันและสามารถแก้ปัญหาให้กับกลุ่มสมาชิกด้วยความเต็มใจ เป็นที่พึ่งของผู้ร่วมงาน สามารถโน้มน้าวบุคคลให้เข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง การแสวงหาความรู้ของนางสาวทองใส สมศรีนั้น ส่วนใหญ่จะได้มาจากประสบการณ์ด้วยส่วนหนึ่ง และเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมไปถึงการได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้อื่นๆ ซึ่งตนมองว่าเป็นประสบการณ์ที่เมื่อได้รับโอกาสนั้นแล้วก็อยากที่นำมาถ่ายทอดให้กับคนอื่นๆ ในชุมชนท้องถิ่นได้รับสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้ด้วย จึงตั้งปณิธานไว้เสมอว่าถ้าเรารู้คนเดียวก็จะทำอะไรไม่ได้มากเท่ากับให้คนอื่นได้เรียนรู้ไปด้วยกัน และได้เกิดการพัฒนาร่วมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนการเปิดรับสื่อที่ตนมองว่าสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือหรือตำรา ยังถือเป็นสื่อสำคัญในการพัฒนาความรู้ของตนเอง แต่ในปัจจุบันสื่อดังกล่าวอาจจะหาได้ยาก และมีการปรับเปลี่ยนการรับสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ซึ่งตนเองก็มีการใช้ Application Line และมี Facebook ของตนเองเอาไว้สำหรับติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มซึ่งจะเปิดใช้ก็ต่อเมื่อตนเองว่างจากการทำงาน

รูปแบบการสื่อสารในการเผยแพร่ภูมิปัญญาของนางสาวทองใส สมศรี ยังคงเป็นการถ่ายทอดโดยใช้สื่อบุคคลเป็นหลักเนื่องจากมองว่าเป็นการสื่อสารที่เห็นหน้าค่าตากัน มีการเผชิญหน้าที่สามารถเห็นปฏิกิริยาของผู้รับสารสามารถโต้ตอบ ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ แต่ประสิทธิผลที่เกิดขึ้นนั้นสิ่งที่สำคัญอยู่ที่ตัวผู้ส่งสารเองจะต้องมีทักษะในการสื่อสารด้วย และควรมีการพิจารณาบริบทและสมรรถนะของผู้รับสารด้วย เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดไปนั้นจะต้องมีการจัดลำดับของรหัสสารและเนื้อหา สารที่จะต้องการส่งจะต้องสอดคล้องเหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร ในการอธิบายขั้นตอนการผลิตมังคุดหากมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน ตนเองจะใช้วิธีการสาธิตประกอบเพื่อให้ขยายความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการสื่อสารที่ตนเองเคยประสบนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสื่อบริการทางกายภาพที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นในช่องทางการสื่อสารตนจึงมักเลือกวิธีการสื่อสารแบบเผชิญหน้าเป็นการตัดปัญหาสื่อบริการและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นระหว่างการสื่อสารนั้นตนเองมองว่าการเปิดเผยตนเองเป็นการให้ข้อมูลของเราแก่คนอื่นเพื่อให้เขารู้สึกว่าเขาควรจะเปิดเผยข้อมูลของเขาให้เราบ้าง วิธีนี้เป็นวิธีการเรียนรู้จากคนอื่น ความเป็นตัวตนของกันและกันโดยเปิดเผย ช่วยให้ต่างฝ่ายต่างรับรู้ข้อมูลที่ไม่สามารถจะรับรู้ได้จากบุคคลอื่นหรือแหล่งข้อมูลอื่นและยังเป็นเครื่องมือในการสร้างและบ่งชี้ถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างกันได้อีกด้วย การสร้างประสิทธิภาพทางการสื่อสารนอกจากจะเปิดเผยตนเองแล้ว ก็ควรจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ พยายามใช้การบรรยายหรืออธิบายความเป็นจริงเปิดใจยอมรับความนึกคิดของบุคคลอื่นแทนการยึดมั่นในความคิดและความเชื่อของตนเองอย่างหัวปักหัวปำและควรหลีกเลี่ยงความคิดว่าตนเองมีความรู้เหนือกว่าคนอื่น ซึ่งจะทำให้ผู้อื่นรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกันในการแสดงความรู้สึคนึกคิดระหว่างกันและเป็นการทำลายบรรยากาศที่ดีในการสื่อสาร

8. นายปัญญา หนูคำ

นายปัญญา หนูคำ อยู่บ้านเลขที่ 29/1 หมู่ 10 ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ประชาชนที่ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตลำไยนอกฤดู เดิมเป็นคนจังหวัดสระบุรี แต่ได้มาอยู่ที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เริ่มแรกได้ปลูกพืชไร่หลายชนิด เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่ประสบปัญหาด้านราคาและการระบาดของศัตรูพืช ประกอบกับได้มีการปลูกลำไยในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน โดยการใช้สารโปแตสเซียมคลอไรด์ในการช่วยชักนำการออกดอก จึงได้เปลี่ยนมาปลูกลำไยแซมในแปลงพืชไร่ เมื่อลำไยโตขึ้นก็เลิกปลูกพืชไร่และได้พัฒนาการปลูกลำไยเรื่อยมา ร่วมกับการปลูกพืชผักเป็นรายได้เสริมเนื่องจากเกษตรกรพื้นที่ตำบลโป่งน้ำร้อน เป็นกลุ่มผลิตลำไยเพื่อการส่งออก ร้อยละ 100 ผลิตนอกฤดูและพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมมากกับการปลูกลำไยมีผลผลิตออกสู่ตลาดมากที่สุดช่วง ธันวาคม - กุมภาพันธ์ ของทุกปี มีการส่งออกต่างประเทศ ตลาดที่สำคัญคือ ประเทศจีน เนื่องจากจะมีราคาดีเพราะเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่และตรุษจีน ตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูง จากประสบการณ์การผลิตลำไยนอกฤดูของนายปัญญา หนูคำ จึงได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรในด้านการผลิตลำไยนอกฤดูคุณภาพ ส่งออกตลาดต่างประเทศ โดยมีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้เกษตรกรเน้นการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณ

ผลผลิต และผลผลิตมีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี และให้ความรู้การใช้สารชีวภัณฑ์แทนการใช้สารเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิต และช่วยอนุรักษ์แมลงผสมเกสร ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อปรับปรุงบำรุงดินและลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ในการใช้ฝั้้งและชันโรงในการช่วยผสมเกสร เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต ศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าว มีหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การผลิตลำไยนอกฤดู
2. การทำน้ำหมักชีวภาพ
3. การเลี้ยงชันโรงเพื่อช่วยผสมเกสร
4. การผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มา

ฐานการเรียนรู้ :

1. ฐานการเรียนรู้ : การผลิตลำไยนอกฤดู การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวตั้งแต่การใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง การสะสมอาหารก่อนการราดสาร การใส่ปุ๋ย การเตรียมต้นและใบให้พร้อมก่อนการราดสาร เพื่อทำนอกฤดู การราดสาร เทคนิคการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ ระยะแทงช่อดอก การใส่ปุ๋ย การปฏิบัติดูแลลำไยช่วงติดดอก ระยะติดเม็ด การใส่ปุ๋ย การแต่งช่อผล การให้น้ำ

2. ฐานการเรียนรู้ : การทำน้ำหมักชีวภาพ : ฝึกปฏิบัติการทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ จาก ใบและกิ่งลำไย ที่ได้จากการตัดแต่งกิ่ง

3. ฐานการเรียนรู้ การเลี้ยงชันโรงเพื่อช่วยผสมเกสร : เรียนรู้การเลี้ยงชันโรง เพื่อใช้สำหรับช่วยผสม เกสรในสวนลำไย ช่วยให้ลำไยมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น

4. ฐานการเรียนรู้ : การผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มา : เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการผลิตขยายเชื้อรา ไตรโคเดอร์มา เพื่อใช้ควบคุมเชื้อราโรคพืช ช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้สารเคมี

องค์ความรู้ที่นายปัญญา หมูคำ นำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกร คนในชุมชน และคนที่สนใจ ได้แก่กระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู โดยสามารถอธิบายกระบวนการผลิตได้ ดังนี้

1) หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้น้ำให้ดินพอชุ่มขึ้นทุก 10 วัน (ถ้าสภาพดินพื้นที่ไหนแห้งเร็วสามารถรดจำนวนวันลงได้) ใส่ปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพ 2 ครั้ง ห่างกันประมาณ 15 วัน โดยใช้น้ำหมักชีวภาพหรือ EM 1 ลิตร + กากน้ำตาล 10 กิโลกรัม + สูตร 15-15-15 : ยูเรีย อัตรา 3 : 1 + น้ำ 1,000 ลิตร หลังจากแตกใบอ่อนชุดแรก แล้วจึงแต่งกิ่งออกพร้อมคัดเลือกยอดได้เลย (จะแต่งกิ่งออกเพียงเล็กน้อย) ตัดแต่งกิ่งแล้วเอาใบคลุมรอบๆทรงพุ่ม เพื่อให้มีความชุ่มชื้นลดการสูญเสียน้ำจากแดด สำคัญมากคือ รากฝอย อย่าให้ดินแห้ง ดินแข็ง เพราะรากฝอยจะทำงานได้ดี หลังจากออกใบอ่อนชุดที่ 2 ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ประมาณ 1 กิโลกรัม/ต้น (ลำไยอายุประมาณ 15 ปี)หมายเหตุ: หลังเก็บเกี่ยวผลผลิตจะยังไม่ตัดแต่งกิ่งทันที ต้องรอจนกว่าลำไยออกใบชุดแรกก่อนจึงแต่งกิ่ง เนื่องจากหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย จะสูญเสือกิ่งและใบไปกับการเก็บเกี่ยวผลผลิต จึงควรปล่อยให้ใบที่เหลือช่วยสร้างอาหารบำรุงต้นก่อน จึงแต่งกิ่งออกหลังออกใบชุดแรก ซึ่งจะแต่งออกเพียงเล็กน้อย และคัดเลือกยอดที่สมบูรณ์ในการทำดอกชุดใหม่ได้

2) การสะสมอาหารก่อนราดสาร เมื่อใบชุด 2 อยู่ในระยะใบเพลสลาด ใช้ 0-52-34 อัตรา ½ กิโลกรัม + น้ำ 200 ลิตร ฉีด 2 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน ใช้ปุ๋ยทางดิน สูตร 8-24-24 ใส่ทางดิน อัตรา ประมาณ 1- 1 ½ กิโลกรัม/ต้น ใส่ก่อนราดสารประมาณ 7-10 วัน ครั้งเดียว จะช่วยเร่งใบอ่อนให้เป็นใบแก่ ช่วยเร่งราก เร่งการออกดอก

3) การราดสาร (หลังเตรียมใบพร้อมแล้ว)วันที่ 1 ราดสารทางดิน- สารโปแตสเซียมคลอไรด์ 50 กิโลกรัม + 13-0-46 อัตรา 5 กิโลกรัม + น้ำ 1,000 ลิตร วันที่ 3 ฉีดพ่นทางใบ ครั้งที่ 1- สารโปแตสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม + ไทโอยูเรีย 1 กิโลกรัม + ธาตุอาหารเสริม อาหารรอง 250 ซีซี + น้ำ 1,000 ลิตร วันที่ 6 ฉีดพ่นทางใบครั้งที่ 2- สารโปแตสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม + ไทโอยูเรีย 1 กิโลกรัม + ธาตุอาหารเสริม อาหารรอง 250 ซีซี + น้ำ 1,000 ลิตร วันที่ 10 ของการราดสาร ใช้ชุดเปิดตาดอก ครั้งที่ 1- ปุ๋ย 6-12-36 อัตรา 2 กิโลกรัม + ธาตุอาหารเสริม อาหารรอง 250 ซีซี + สารทางด่วน 1 ลิตร + น้ำ 1,000 ลิตรวันที่ 15 ของการราดสาร ใช้ชุดเปิดตาดอก ครั้งที่ 2- ปุ๋ย 6-12-36 อัตรา 2 กิโลกรัม + ธาตุอาหารเสริม อาหารรอง 250 ซีซี + สารทางด่วน 1 ลิตร + น้ำ 1,000 ลิตร วันที่ 21 ดึงตาดอก- ปุ๋ย 6-12-36 อัตรา 2 กิโลกรัม + กรดอะมิโน 1 ลิตร + แคลเซียม-โบรอน 1 ลิตร + น้ำ 1,000 ลิตร- วิธีการราดสารทางดิน ควรราดสารบริเวณระยะห่างจากปลายทรงพุ่มเข้าด้านในทรงพุ่มมาประมาณ 50 เซนติเมตร และกวาดใบบริเวณที่จะรดกว้างประมาณ 50-60 เซนติเมตร โดยควรกวาดใบเข้ามาด้านในทรงพุ่ม เพื่อสะดวกในการป้องกันใบลำไยเกิดขวางสายยางในขณะราดสาร

4) ระยะแทงช่อดอก หลังราดสาร 20-25 วัน ลำไยจะเริ่มแทงช่อดอก ก่อนดอกบาน ฉีดพ่นสารคาร์เบนดาซิม ป้องกันเชื้อรา ไม่ควรฉีดพ่นสารเคมีช่วงดอกบานโดยเด็ดขาดเพราะจำให้ดอกกรวงได้ ถ้าจะฉีดพ่นสารเคมีให้ฉีดก่อนดอกบานเท่านั้น

5) ระยะติดเมล็ดช่วงนี้ควรให้น้ำสม่ำเสมอ ใส่ปุ๋ยสูตร 15-0-0 อัตรา 1/2 กิโลกรัม/ต้น ห่างกัน 7-10 วัน ใส่ 3 ครั้ง ทุกๆ 7-10 วัน ใส่ช่วงเดือนเดียว(เท่ากับใส่ 3 ครั้ง) และใส่ปุ๋ยซีไคอัดเม็ด, ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ + ปุ๋ยสูตร 16-16-16 อัตราส่วน 5:1 (หลังจากใส่สูตร 15-0-0 ครบ 3 ครั้ง) พอเม็ดเริ่มดำ ใส่ 15-5-20 อัตรา 1 กิโลกรัม/ต้น ใส่ห่างกันทุก 10 วัน ไปจนเก็บเกี่ยวผลผลิต (การตัดแต่งช่อ ควรตัดแต่งก่อนเม็ดดำ ช่วงลูกขนาดหัวตะเกียบ ให้เหลือประมาณ 60 ลูก/ช่อ

การตลาดเน้นการผลิตตามที่ตลาดต้องการ เช่น การผลิตลำไยนอกฤดูจะราดสารโปแตสเซียมคลอไรด์และให้ผลผลิตออกในช่วงที่ ตลาดมีความต้องการสูง ตลาดสำคัญคือประเทศจีน โดยผลิตให้ตรงกับช่วงเทศกาลต่าง ๆ ของจีน เช่น วันชาติ เทศกาลปีใหม่ และตรุษจีน ฯลฯ จะทำให้ได้ราคาดี พี่ซัพพลายจะเน้นปลูกพืชผักที่สามารถดูแลรักษาได้งานให้ผลผลิตดีและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีจุดรับซื้อไม่ไกลจากแหล่งปลูกมากนักและตลาดมีความต้องการตลอดปี มีการจัดตั้งกลุ่มกลุ่มปรับปรุงคุณภาพลำไยบ้านวังกระทิง หมู่ 10 ตำบลโป่งน้ำร้อนโดยมีการสนับสนุนกองทุนปุ๋ยหมวนเวียน จากหน่วยงานภาครัฐ และในอนาคตสมาชิกภายในกลุ่มเกิดความร่วมมือในการขายผลผลิตให้มีอำนาจต่อรองกับผู้ค้าได้มากขึ้น

ในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ของนายปัญญา หมูคำ จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก มีกลุ่มสมาชิกที่มารับการถ่ายทอดความรู้อยู่เป็นระยะ ซึ่งตนมองว่าบทบาทของผู้ที่มีความรู้ในทางด้านการเกษตรที่มีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมและพัฒนางานเกษตรกรรมในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ดี

ถนัดและใช้ความรู้ความสามารถที่มีถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้อย่างเต็มใจซึ่งคุณลักษณะของผู้ที่จะมอบความรู้ให้กับผู้อื่นได้นั้นจะต้องเป็นคนที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นผู้ที่พร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องให้กับผู้อื่น และต้องมีใจรักในงานที่ทำเพราะถ้าเรารักในงานที่ทำ เราจะเอาใจใส่ในงานและเรียนรู้กับงานจนตกผลึกเป็นความรู้ที่จะสามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ การสื่อสารที่นายปัญญา หมูคำมักจะให้ความสำคัญคือการสื่อสารในลักษณะการมีส่วนร่วมเพราะถือว่าการพัฒนาและแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างแท้จริง เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มในสิ่งต่าง ๆ พิจารณาจากการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งยอมรับว่าบางครั้งการสื่อสารในลักษณะนี้อาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันบ้างแต่ท้ายที่สุดแล้วก็มักจะหาข้อสรุปที่เป็นแนวทางเดียวกันได้เพราะท้ายที่สุดแล้วสมาชิกในกลุ่มเองก็จะมีจุดหมายเดียวกันเกิดเป็นข้อตกลงร่วมกัน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้คนทุกคนที่อยู่ในชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง สามารถนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้ต่าง ๆ ภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ในชุมชนได้และสามารถที่จะร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานในจุดต่าง ๆ ร่วมกันได้

9. นางสาวอารีรัตน์ พูนपाल

ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 135/2 หมู่ที่ 4 ตำบลเขาวงกต อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ตำบลเขาวงกตมีพื้นที่น้อยที่สุดในอำเภอแก่งหางแมว มีความหลากหลายในการปลูกพืช มีพื้นที่เหมาะสมในการปลูกยางพาราระดับปานกลาง เกษตรกรร้อยละ 70 ปลูกยางพารา นางสาวอารีรัตน์ พูนपाल เป็นปราชญ์เกษตรกรที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยางพารา การลดต้นทุนการผลิตและการปลูกพืชสมุนไพร ในอดีตเคยปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นสวนผลไม้และทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีมาตลอดต่อมาประสบปัญหาภัยธรรมชาติก็เสียหายหมด มีหนี้สินจำนวนมาก จึงคิดหาวิธีการปลูกพืชที่ให้ผลผลิตเร็วขายเพื่อให้ได้เงินมาชำระหนี้ วางแผนการปลูกพืชผัก พืชสวน พืชไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำนา ผลิตปุ๋ยใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิตและให้มีรายได้เป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี จากประสบการณ์ด้านการเกษตรที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน สถานที่ดังกล่าวจึงเป็นศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยางพารา การลดต้นทุนการผลิตและการปลูกพืชสมุนไพรโดยมีเทคโนโลยีเด่นของศูนย์เรียนรู้คือการลดต้นทุนการผลิตยางพารา และการปลูกสมุนไพร มีหลักสูตรเรียนรู้ประกอบด้วย

1. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา
2. การปลูกพืชสมุนไพรและการนำไปใช้
3. การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน
4. การเก็บตัวอย่างดิน
5. การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า
6. การเกษตรพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
7. การใช้สารชีวภัณฑ์กำจัดศัตรูพืช

ฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 : การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า การจัดการดิน การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 : เศรษฐกิจพอเพียง

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 : การใช้สารชีวภัณฑ์กำจัดศัตรูพืช

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 : การปลูกพืชสมุนไพรเสริมในสวนยาง

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 : ผึ้งและชันโรง

องค์ความรู้ที่นางสาวอารีรัตน์ พูนपाल ได้นำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกร คนในชุมชน และผู้ที่สนใจ คือ ในกระบวนการผลิตจะประกอบด้วยขั้นตอนการเตรียมให้พร้อมสำหรับการปลูกพืช การใช้น้ำอินทรีย์ ปุ๋ยมูลสัตว์การผลิตปุ๋ยอินทรีย์แบบแห้งและแบบน้ำ การใช้พันธ์พืชต้องซื้อพันธ์พืช จากแหล่งที่เชื่อถือได้และมีหน่วยงานรับรอง เรียนรู้เรื่องการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า จัดระบบการให้น้ำให้มีประสิทธิภาพ ผลิตสารชีวภัณฑ์ในการควบคุมศัตรูพืช ไตรโคเดอร์มา บีเวอร์เรีย สาร BT และพืชสมุนไพร กำจัดโรคแมลงศัตรูพืช การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธนาคารต้นไม้ ผลิตพืช/สัตว์/ประมง ตามกำลังการผลิตและแรงงานในครอบครัว ส่วนทางด้านทางการตลาด มีการผลิตพืชหลายอย่าง ใช้ตลาดนำการผลิต ปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาล ปรับเปลี่ยนไปตามภาวะความต้องการของผู้บริโภค ผลิตพืชให้ปลอดภัยสดใหม่สม่ำเสมอเน้นให้มีรายได้เป็นรายวัน รายเดือน รายปี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือองค์ความรู้ เงินทุนเครื่องทุน ฯลฯ ทำบัญชีครัวเรือน บัญชีประกอบอาชีพ วางแผนการผลิต ให้เกิดรายได้รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี ศึกษาหาความรู้ด้วยการ อ่าน ศึกษาดูงาน สอบถาม ทดลองทำ นำมาปฏิบัติ ปฏิบัติอย่างมีสติ รู้เท่าทันเสมอ รวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ระดมสรรพกำลังกาย ใจ สติปัญญา ปลูกพืชผสมผสาน ผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง เช่น ปุ๋ยหมัก เลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืช แก้ปัญหาเฉพาะหน้า เริ่มต้นจากความถนัด สร้างความเข้าใจในครอบครัว เน้นการมีส่วนร่วม ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ปฏิบัติเป็นองค์รวม ทำตามศักยภาพของตนเอง เริ่มจากสิ่งเล็กๆ ทำตามลำดับขั้น แนวคิดในการทำงาน คือ แก้ไขปัญหาจากสิ่งเล็กๆก่อน ทำงานไปตามลำดับขั้น เริ่มจากจุดเล็ก ๆ พึ่งตนเองก่อน ทำจากสิ่งที่ถนัด สิ่งเล็ก ๆ ที่มีอยู่ ด้วยวิธีประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

นอกเหนือจากการถ่ายทอดความรู้ในศูนย์เรียนรู้ฯ แล้ว ยังมีบทบาทในการเป็นหัวหน้าโครงการร่วมสร้างหมู่บ้านพอเพียงเพื่อรากฐานสุขภาพที่ยั่งยืนหมู่บ้านลานทอง ซึ่งเป็นโครงการที่น้อมนำเอาปรัชญาด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการยกระดับและพัฒนาชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากในชุมชนพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของคนในชุมชนที่มีทั้งโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีจนทำให้มีสารเคมีตกค้างในร่างกาย โดยปัจจัยที่มาจากสารเคมีผักและผลไม้ที่ปนเปื้อนสารเคมีและการใช้ยาปราบศัตรูพืชและอีกปัญหาหนึ่งก็คือต้นทุนการผลิตสินค้าทางการเกษตรที่สูง ดังนั้น นางสาวอารีรัตน์ พูนपाल จึงพยายามคิดค้นหาวิธีที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแนวคิดในการผลิตว่าจะทำอย่างไรให้คนในชุมชนของเราได้รู้เกี่ยวกับวิธีการลดต้นทุนการผลิต ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในครัวเรือน จึงได้เกิดโครงการดังกล่าวขึ้นมาโดยโครงการฯ ได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พิษภัยของสารเคมีต่อสุขภาพของชุมชนและสาธิตตัวอย่างการสร้างเสริมสุขภาพในวิถีพอเพียงพึ่งพาตนเองให้กับเกษตรกรในพื้นที่เพื่อถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการผลิตอาหารที่ปลอดภัย การลดต้นทุนการผลิต

การสร้างแหล่งอาหารในครัวเรือน การใช้พลังงานทดแทน การใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่างเพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปปรับใช้กับการประกอบอาชีพของตนเอง และครอบครัว รวมถึงกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี และหันมาพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และยังได้ร่วมกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาวงกต นำเรื่องของสุขภาพมาเชื่อมโยงและสร้างความเข้าใจกับชุมชน

คุณลักษณะและบทบาทของคนที่เรียกว่า ปราชญ์ นั้น ในทรรศนะของนางสาวอารีรัตน์ พูนपाल มองว่า จะต้องเป็นคนที่ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงที่สามารถนำพาชุมชนหรือท้องถิ่นไปสู่ชุมชนคุณภาพ คนในท้องถิ่นอยู่ดีมีสุข ปราชญ์ต้องนำความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้นำมาทดลองปฏิบัติและปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาสามารถนำมาถ่ายทอดสู่คนในชุมชนได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดการยอมรับจากคนในชุมชน และปราชญ์ต้องเป็นคนมีจิตอาสา มีความเสียสละที่อยากจะช่วยคน ต้องรู้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้น ต้องวิเคราะห์ชุมชนได้อย่างเฉียบขาด รู้ความเป็นมาของชุมชน และต้องรู้ว่าในชุมชนนั้นมีทุนทางปัญญาอะไรอยู่บ้าง อะไรที่ยังขาดไป อะไรที่ยังต้องเติมให้เต็ม ซึ่งการวิเคราะห์นี้จะทำให้เราได้เข้าใจตนเอง ทราบถึงความจำเป็นและความต้องการที่แท้จริง องค์กรความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตัวของนางสาวอารีรัตน์ พูนपाल ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำเกษตรของตนเองที่เคยประสบหนี้สินที่เกิดจากการทำเกษตรสมัยใหม่ พังพาแต่ปุ๋ยยาและสารเคมี ทำให้สุขภาพของสมาชิกในครอบครัวต้องย่ำแย่ จึงเริ่มปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษาหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ที่เป็นบุคคลเช่นผู้รู้ นักวิชาการด้านการเกษตรที่มากอยให้คำแนะนำ รวมไปถึงการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อยุคเก่าจนถึงสื่อสมัยใหม่ จากนั้นมีการจัดการองค์ความรู้ที่ได้มาทำการทดลองใช้กับตนเองจนประสบความสำเร็จจึงนำความรู้ที่ตนเองได้มานั้น ทำการถ่ายทอดแบ่งปันความรู้ให้กับคนในชุมชน กลุ่มเพื่อนที่ทำอาชีพเดียวกัน

รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาของนางสาวอารีรัตน์ พูนपाल มีการใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลาย มีการใช้สื่อสร้างผลในวงกว้างอย่างเช่น การใช้สื่อออนไลน์ ที่มีทั้ง Application Line และ Facebook ที่ตนเองมองว่าเป็นสื่อที่เกษตรกรทุกคนจะต้องเรียนรู้และใช้มันให้เกิดประโยชน์ เพราะสื่อดังกล่าวทำให้เราไม่ต้องเหนื่อยเหมือนในยุคก่อนที่เป็นการสื่อสารแบบ Face to Face สื่อที่คิดตนเองสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ สื่อบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ต่าง ๆ และสื่อ Social Media ด้วย ส่วนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาในฐานะผู้รับสารนั้นมีคุณลักษณะอย่างไร ถ้าเป็นกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มเกษตรกร หรือคนที่มาศึกษาดูงานที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ไปจนถึงผู้สูงอายุก็จะใช้วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลักพร้อมกับการสาธิตหรือแนะนำวิธีประกอบการอธิบาย ในบางครั้งตนเองจะมีการใช้สื่อใหม่ประเภท Social Media โดยการใช้ Application Facebook ในการโพสต์ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่เป็นประโยชน์ นอกจากนั้นในบางครั้งจะมีการเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเป็นนิทรรศการให้ความรู้แก่คนที่เข้ามาร่วมงานเช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกษตรกินทรีย์ ที่จัดขึ้นในงานรักษ์เหลืองจันทร์ ที่ตนเองจะเป็นคนที่คอยให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชม

ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนางสาวอารีรัตน์ พูนपाल จะมีวิธีในการตรวจสอบผลจากการสื่อสารกลับโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมหรือการได้ไปตรวจเยี่ยมเข้าพบกลุ่มสมาชิกที่อยู่ในเครือข่าย เพื่อทำการตรวจสอบว่าสิ่งที่ได้ให้ความรู้ไปนั้น กลุ่มสมาชิกได้มีการนำไปปฏิบัติใช้หรือไม่ มีการสอบถาม และดูจากผลผลิตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนหลังการได้รับความรู้ที่ตนเองได้ถ่ายทอดไป ในบรรดากระบวนการสื่อสารตนเองมองว่าผู้ส่งสารยังเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารจะประสบผลสำเร็จทางการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อสาร และมีความพร้อมในการที่จะรับสารของคู่สื่อสารที่อยู่เบื้องหน้าด้วย ประชาชนที่ติดต่อมีความฉลาดในการจัดการ เป็นผู้ที่ยังเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับเรื่อง โอกาสและผู้รับสารของตนเองด้วย

10. นายสมศักดิ์ เลขการ

ผู้ใหญ่บ้านสมศักดิ์ เลขการ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 12/1 หมู่ที่ 9 ตำบลวังโดนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เกษตรกรต้นแบบในการลดต้นทุนการผลิตมังคุดอินทรีย์ สถานการณ์ของพื้นที่ดังกล่าว เกษตรกรในพื้นที่ตำบลวังโดนด ร้อยละ 90 ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมปานกลางสำหรับการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ปัญหาการใช้ปัจจัยการผลิตสูง ราคาปุ๋ยและสารเคมีแพง โรคแมลงระบาดผู้ใหญ่บ้านสมศักดิ์ เลขการ จึงได้คิดค้นวิธีการลดต้นทุนการผลิต จากเดิมเกษตรกรใช้สารเคมี เปลี่ยนมาใช้อินทรีย์ รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการผลิตมังคุดให้ได้คุณภาพ จึงได้เกิดศูนย์เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรในด้านการลดต้นทุนการผลิตมังคุด (อินทรีย์) โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การดูแลระยะแตกใบอ่อนและเติบโตทางใบ
2. การดูแลระยะใบแก่พักตัวเตรียมออกดอก
3. การดูแลระยะดอกบานและติดผล
4. การพัฒนาของผล
5. การดูแลระยะผลแก่

มีฐานการเรียนรู้ ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 : การผลิตน้ำหมักชีวภาพ

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 : การผลิตปุ๋ยหมัก

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 : การผลิตเชื้อจุลินทรีย์ควบคุมโรคพืช

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 : การเลี้ยงชันโรง

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 : การใช้สารกำจัดศัตรูพืช

ในทหรณะเกี่ยวกับคุณลักษณะและบทบาทของประชาชนที่มีความรู้ด้านการเกษตรของ นายสมศักดิ์ เลขการ นั้นตอนมองว่า เป็นคนที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การค้นคว้า ทดลองเพื่อทดสอบความถูกต้องแล้วสามารถนำมาปฏิบัติต่อตนเองและถ่ายทอดสู่คนทั่วไปในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ประชาชนที่เก่งจะต้องวิเคราะห์ตนเองได้ วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนได้ว่าต้องการอะไร มีสิ่งใดที่จะต้องพัฒนา ต้องมี

การสร้างการมีส่วนร่วม มีหลักในการระดมความคิดร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำ และ ประชาชนต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับนับถือ มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม รูปแบบในการ ถ่ายทอดความรู้ของนายสมศักดิ์ เลขการ เป็นการใช้ฐานความรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้มา จากการคิดค้นขึ้นมาแล้วทดลองนำมาปฏิบัติจนได้ผลเป็นน่าพอใจ ทำการเรียนรู้และสรุปรวบยอดเป็น องค์ความรู้จนสามารถนำมาถ่ายทอดต่อโดยใช้การผสมผสานและปรับเปลี่ยนความรู้แบบเดิมกับ ความรู้ในแบบใหม่ บูรณาการความรู้เข้าด้วยกันแล้วนำมาถ่ายทอดด้วยการบอกต่อ ชี้แจงหรือแนะนำ ให้กลุ่มสมาชิกได้นำไปปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ

การแสวงหาความรู้และการใช้สื่อของนายสมศักดิ์ เลขการ พบว่ามีการสร้างองค์ความรู้จาก ประสบการณ์ของตนเองเป็นเบื้องต้น แล้วมีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากการอ่านการได้รับคำแนะนำจาก ประชาชนท่านอื่นๆ ที่มีความเชี่ยวชาญรวมไปถึงจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนกลุ่มสมาชิกด้วยกัน ซึ่งการได้พบปะกับกลุ่มสมาชิกจะทำให้เกิดการสนทนาในปัญหาที่ได้ประสบพบเจอแล้วก็ช่วยกัน หาทางแก้ เป็นลักษณะแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ตนจึงมองว่าเป็นความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้หน้างาน จริงๆ ส่วนสื่อที่มีการเปิดรับ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่พอที่จะเปิดดูบ้างในเวลาว่าง ตนมอง ว่ารายการที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรจะมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่การเปิดรับสื่อวิทยุโทรทัศน์ จะเป็นการดูข่าวประจำวันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการจัดการความรู้ที่ตนได้มานั้น ก่อนที่จะนำไปถ่ายทอด ให้กับผู้อื่นนั้น จะทำการพิจารณาสิ่งที่ส่งไปนั้นทำการเปลี่ยนความคิดหรือสิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร ให้อยู่ในรูปของรหัส ซึ่งใช้แทนความหมายของสิ่งที่ตนต้องการจะสื่อได้แล้วเรียบเรียงเป็นสารเพื่อ ส่งผ่านไปยังผู้รับสาร ในการวางแผนก่อนทำการสื่อสารจะต้องทำการพิจารณาก่อนทุกครั้งว่า กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสารมีสมรรถนะในการรับสารได้มากน้อยเพียงใด เป็นคนที่อยู่ในอาชีพเดียวกับ เราหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะสามารถสื่อสารได้เข้าใจมากกว่าผู้รับสารที่ไม่ได้ทำอาชีพเดียวกับเรา จะกล่าวง่ายๆ ก็คือ อาชีพเดียวกัน คอเดียวกัน ก็จะสื่อสารกันเข้าใจมากกว่า นายสมศักดิ์ เลขการ มองว่าสื่อประเภทบุคคลยังเป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ได้ดีที่สุด เพราะสามารถพูดโต้ตอบกัน ได้ สามารถซักถามข้อสงสัย และมีปฏิริยาที่ตอบกลับได้ทันที ส่วนสื่อใหม่นั้น ตนเองก็เริ่มที่จะ พัฒนาการเรียนรู้ได้มากขึ้น และมองว่าในอนาคตจะต้องมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสาร ทางด้านการเกษตรกันมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันนี้ตนเองก็มีการใช้ Application Line และ Facebook ก็ มีการใช้บ้าง ก็ทำให้ตนได้เปิดโลกทัศน์มากขึ้น ได้รู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น แต่ถ้านำมาประยุกต์ใช้กับ การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ตนเองมีความถนัดมากกว่านั้น ก็มองว่า ชุดความรู้ที่ตนเองมีอยู่นั้นเป็นสิ่ง ที่ตนเองมีความภูมิใจและมั่นใจมากกว่าที่จะนำข้อมูลในสังคมออนไลน์มาบอกเล่า เพราะในปัจจุบันนี้ ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถ้าไม่คัดกรองให้ดีก็อาจทำให้การสื่อสารเกิดข้อผิดพลาดก็เป็นได้

จากการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 10 คน ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์ข้อมูล(Analyze) และจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยเรียงลำดับการนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัยโดยจะนำเสนอในบทต่อไป